

Rudar izhaja trikrat na mesec in sicer prvi, drugi in četrti četrtlet v mesecu z datumom naslednjega dne. — Naročnina za celo leto 4 K, pol leta 2 K in četrt leta 1 K. — Posamezna številka po 10 vin. — Naročnina za Nemčijo za celo leto 4 marke, za Ameriko 1 dol. 4 cente. Uredništvo in upravnništvo je v Ljubljani, Ilirska ulica št. 22, prvo nadstropje.

# RUDAR

Rokopisi se ne vračajo. — Inserati z enostolpnimi petimi vrsticami se zaračunavajo in sicer: pri enkratni objavi po 18 vin., pri trikratni po 16 vin., pri šestkratni po 13 vin., pri celoletnih objavah po 12 vin. za vsakokrat. — Za razne izjave itd. stane peti vrstica 24 vin. — Reklamacije so poštnine proste. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

GLASILO SLOVENSkih RUDARJEV IN FUŽINSKIH DELAVCEV AVSTRIJSKIH.

4. štev.

V Ljubljani, dne 6. februarja 1914.

V. leto.

## Velik kos kruha.

Lansko leto se je zgodilo. Na neki dunajski ljudski šoli je učitelj naročil svojim učencem, naj vsak izmed njih poleg domače naloge tudi napiše, česa želi za božične praznike. Sin nekega voznika — hlapca, kateri je imel doma šestero bratov in sester, napisal je, da želi za božičnico velik kos dobrega kruha.

Opisati današnja družabno uredbo bolje, nego je to storil nehote ubogi, sestradani šolarček na »krščanskem« Dunaju, je skoraj nemogoče. Med tem ko krščanski svet po svoji navadi praznuje božične praznike in se pripadniki posedujočih slojev prekašajo z dragocnimi darili, da reven otrok kakor v zasmeh vsega sijaja in pompa, katerega moderno krščanstvo ob teh praznikih pod hinavskim lišpom razvija, dá duška svoji naravni potrebi, ki zveni kakor kruta obtožba tisočerih »sokristjanov«, katerim želodci krulijo in prezebavajo ravno v tem času, ko se drugi del sokristjanov v toplih, udobnih sobanah pri težko obloženih mizah masti!

Velik kos kruha — za božično darilo. Ali ni to porogljiva satira na takoimenovani krščanski družabni red, ki ga gotovi ljudje v tako glorioznejših besedah poveličujejo, v katerem pa nedolžni otročiči morajo stradati!

Velik kos kruha! Pač skromna želja nezogibne potrebe. Dečko niti slutil ni, da v svoji otroški bistrumnosti izreka željo nešteti delavskih družin, katerim navzlic napornemu delu očetov, potrebnega kruha primanjkuje, kar tem hujše občutijo one nesrečne družine, ko jih očeti so vsled razsajanja gospodarske krize baš okoli božičnih praznikov izgubili delo.

»Pustite male k meni«, nam pravijo, da je dejal Kristus, tisti pa, ki so Kristusov nauk vzeli v zakup, puste male stradati, jih pode od sebe, kakor kako nadlogo, tisti se postavljajo kot branitelji njegovih naukov, dasi so jih sami že zdavnaj poteptali v blato. Zares lepo krščanstvo.

Pa zakaj stradanje, zakaj pomanjkanje? Ali ni dovolj blaga na svetu? Ali nimajo peki dosti moke in kruha itd.? Pojdite vprašati peke, mesarje, krojače in čevljarje, povedali vam bodo, da imajo vsega zadosti! Zakaj torej hodijo ljudje slabo oblečeni, zakaj toliko ljudi brez kruha, brez strehe, brez domačije?

Obrtniki, trgovci, kmetje, vsi tožijo, da trgovina s pridelki in blagom gre slabo. Blaga imajo na kupe, toda manjka — kupcev. Ali se to ne pravi, da je narobe svet, če eni tožijo, da si ne morejo kupiti potrebne jedi, obleke, čevljev, pohištva in si ne morejo privoščiti gorke sobice, ker za vse to nimajo denarja, med tem, ko drugi zopet tožijo, da imajo vsega v izobilju, da pa ne morejo prodajati!

Podjetnik, če mu ne gre kupčija vsled zastajanja blaga dosti živahno, del delavcev enostavno odpusti in stvar je v redu, manj do-

bička, ki ga bo imel poravnava z zmanjšanimi delavskimi plačami, slaba mu zaradi tega ne prede, ker ima premoženje. Vse drugače pa je z delavci. Njihov položaj je vse drugo, kakor pa sijajen, že tudi takrat, kadar delajo, postane pa ta položaj naravnost obupen, kadar ni dela, vseeno, če so ti delavci iste vere in iste narodnosti kakor bivši delodajalec. Ravno v takih slučajih se moderno »krščanstvo«, ki je polno fraz in hinavščine, pokaže v vsej svoji odurni nagoti. Gospodi, ki jo je misel krščanstva do ostudnosti profanirala, je postalo zlato tele Bog, svetost božanstva in človečanstva pa je postala orodje, s katerim zatirajo široke mase delovnega ljudstva, v kolikor pa ne služijo v dosego njihovih sebičnih namenov, so jim svetinje krščanstva deveta briga.

A ne samo oni fantič na Dunaju je bil edini, ki si je za božične praznike želel velik kos kruha, bilo je tudi v naših rudarskih krajih ob zadnjih božičnih praznikih na tisoče otrok, ki so gotovo imeli isto željo, dasi to morda niso tako jasno povedali.

Kdor opazuje otroke naših rudarjev, ta jim lahko iz obraza bere, da jim manjka zadostnega kosa kruha in ravno ob božičnih praznikih tudi potrebna topla obleka. Med tem pa, ko otrokom rudarjev vsega tega manjka, si krščanski in židovski rudniški kapitalisti belijo glave, kaj naj bi lepšega in boljšega nakupili svojim razvajenim otrokom, kajti za družine teh ljudi ni življenje nič drugega, kakor en edini velik praznik.

Končamo z željo, naj bi rudarji zbrali svoje moči v svoji strokovni organizaciji in uredili svoje postopanje tako, da bodo tudi njihovi otroci ne le morda ob praznikih, temveč vedno imeli na razpolago dosti velik kos kruha.

## Davka prosti zaslužek.

V predzadnji številki našega lista smo omenili, da se je v državnem zboru šlo za povišanje davka prostega zaslužka. Povedali smo, da je zakonski načrt, po katerem naj bi plačevali osebno dohodarino, torej davek od zaslužka, šele tisti, ki zaslužijo na leto več kakor 1600 kron. Od tistega časa pa se je med obema zbornicama vršila glede tega davka velikanska mešetarija. O stvari, ki pride v prvi vrsti v prid delavcem, se je namreč po celi državi zelo živahno razpravljalo in samoobsebi razumljivo je, da je cela stvar med širokimi sloji delovnega ljudstva povzročila precejšnje opravičeno razburjenje. V zbornici poslancev se je meščanskim mamelukom sicer posrečilo dobiti en glas večine za to, da bi ostalo pri starem, da bi namreč moral tudi nadalje vsak, ki zasluži več kakor 1200 kron na leto, plačevati osebno dohodarino kakor dosedaj. Toda v gosposki zbornici so spoznali, da so nastopili proti koristim delavcev vendarle nekoliko preočito in prenerodno in da bi tako nastopanje

povzročilo mržnjo do gosposke zbornice, ki itak že sedaj med delavstvom vlada, le še povečalo. Na drugi strani pa je preti tudi nevarnost, da zavrnitev prvotno po zbornici poslanec sklenjene predloge postane povod za morebitni spor, konečno morda tudi med gosposko zbornico na eni in zbornico poslancev na drugi strani. Morda jim je plaval tudi pred očmi sivejši spor na Angleškem, pri katerem je tamošnja gosposka zbornica podlegla.

Da se tem gotovo neprijetnim rečem izogne, se je sprožila misel skupne konference. In res, prišlo je skupaj 26 članov gosposke zbornice in 26 članov zbornice poslancev. Zastopnike obeh zbornic so volile vse stranke sorazmerno in se je obenem tudi v zbornici poslancev sklenilo, da potem glede visokosti davka in prostega letnega zaslužka obveljaj to, kar bodo zastopniki obeh zbornic skupno sklenili.

Kaj se je zgodilo? Zastopniki obeh zbornic so, ne oziraje se na malenkostne spremembe, v glavnem soglasno sklenili, da bodi letni zaslužek, ki ne presega 1600 kron davka, prost, kakor so to socialistični poslanci preje že zahtevali!

Stvar bi potemtakem, tako bi vsaj vsak pameten človek mislil, bila v redu, drugače pa je bilo pri meščanskih poslancih.

Dasi so bili delegatje na skupni konferenci od vseh strank pooblašteni, sklepati v imenu zbornice poslancev, so nemški, zlasti dunajski klerikalni poslanci nenadoma zagnali velikanski hrup, svojo prvotno besedo so prav nemoško požrli, ter izjavili, da bodo zbornico raje razbili, preden bi pustili, da obvelja 1600 kron za plačevanje davka. Ropotale so tudi še nekatere druge stranke in izgledalo je v gotovih trenutkih res tako, kakor da pojde ves državni zbor v franže.

Dunajski klerikalci so se namreč med časom domislili, da dobi nekaj tisoč boljše plačanih delavcev vsled malenkostnega povišanja dohodarine, ki jo bodo morali plačevati od zaslužka nad 1800 kron, volilno pravico v tretjem volilnem razredu in da bi znali ti novi volilci v tem razredu dunajski krščansko socialni klik odzvati pri občinskih volitvah nekaj mandatov. Na videz so pripovedovali, da ne morejo dopustiti, da bi se srednji stanovi z baje tako velikanskimi novimi davki obremenili. Šlo je v resnici samo za nekaj malenkostnih vinarjev, kar je dosti razvidno iz sedaj veljajoče razpredelnice.

Značilno je bilo pri vsej tej mešetariji, da je dunajskim nemškim krščanskim socialcem, vulgo nemškim klerikalcem, priskočil na pomoč poglavar slovenskih klerikalcev dr. Šusteršič. Nemški klerikalci so se že v marsikaterem oziru izkazali kot najbolj nestrpni nasprotniki Slovencev, to pa naših »narodnih ljudskih« zastopnikov prav nič ne ženira, kadar se gre proti delavcem, tedaj ti gospodje vtaknejo svojo narodnost enostavno v žep in se zvežejo,

## LISTEK.

### O škrlatici.

»Šolo so zaprli zavoljo kužne bolezni med otroci« beremo večkrat. Naj si bo ta kužna bolezen davica, oslovski kašelj, škrlatica, ošpice, bleki itd., vselej pobere ona več ali manj otrok, potemtakem, kakšna je bila bolezen, hujša ali blažja.

Kadar razsaja doma nevolja ali nadloga nalezljivih bolezni, zadene vselej to šolo; po nji se lahko bolezen razširi med ljudi vseh ušolanih krajev; zato jo politična oblast za primeren čas zapre. S tem je nevarnost hitrega širjenja odstranjena. Težje pa je bojevati se proti nevednosti ljudi, tu navadno oblastvene naredbе malo ali nič ne izdajo. Proti nevednosti in neumnosti so se — kakor pravijo — celo grški bogovi zaman bojevali, zato je velik dobrotnik ljudstva, oni, ki ga primerno poučuje. Tu mislimo v prvi vrsti šolo, ki bi naj učence seznanila z vzroki nalezljivih bolezni.

Ker ljudje značaja nalezljivih bolezni, recimo v tem slučaju, škrlatice, ne poznajo, ne pazijo na njene prikazni, oni ne osamevajo bolnih otrok, temveč celo dovoljujejo, da pri-

dejo zdravi otroci z njimi v dotiko, tako oni boleznj ne ovirajo, temveč jo nevede in nehote širijo in pospešujejo.

Škrlatica in tudi druge nalezljive bolezni se prenesejo z otroka na otroka z dotikanjem oziroma dihanjem, da, celo po obleki; zato je neobhodno potrebno, da ne zahajamo v hiše, v katerih so bolni otroci; kajti tudi zdrav odrasel človek zanese bolezen po svoji obleki med druge otroke, četudi sam ne zbolí. S tem se nikakor ne pregrešimo zoper dejansko ljubezen do bližnjega: »Obiskovati bolnike«, temveč ustrezamo resnici: »Previdnost je mati modrosti.«

Škrlatica se razvija tako:

V prvo nastopi vročina ali tudi mrzlica, glava boli več ali manj, kar navadno starši prezrejo, češ, otroku hitro kaj pride, pa ga tudi hitro mine. Otrok je razpoložen k bljuvanju ali bljuva v resnici zelene sline, k temu se pridružijo večje ali manjše bolečine v grlu, jed se težko požira. Znotraj v grlu je videti vnetico, jezik postane na koncu in ob robih rudeč kot maline. Če je škrlatica lahkega značaja, se otrok pri tem na počuti posebno slabo, ne veseli ga sicer ne igra ne delo, je medel, a hodi vendar okrog in staršem to ne dela mnogo skrbi, saj ne vedo, da se škrlatica polagoma

razvija. V prav hudih slučajih pa otrok blede ali celo omedli. Vse te prej naštete prikazni trajajo eden do tri dni, na kar se prikažejo majhni mozolci najprej pod vratom potem po obrazu in po prsih. Ti mozolci imajo spočetka obliko majhnih svetlordečih blekov, ki se vedno večajo in širijo, končno se združijo drug z drugim, in koža se po vsem telesu pokrije s škrlatovo rdečico, odtod ime škrlatica. Vse to traja zopet le kake tri do štiri dni in rdečica z mozolci zgine, a ti misliš, da je otrok zdrav. Pošleš ga med druge otroke. Ravno sedaj, ko ni ničesar več videti, je nevarnost največja. V drugem in tretjem tednu se namreč začne koža lušiti, ona odpade v majhnih luskinah, katerih je po obleki in drugod vse polno. Te luskinе pridejo na druge otroke; zato zbolijo tudi ti in bolezen se širi, da niti ne slutiš kako. Dokler se otrokom koža lupi, naj bodo osamljeni in naj se večkrat skopajo in z milom (čajfo) po vsem telesu umijejo.

Pogosto postane škrlatica morilka, posebno tedaj, če je bila v grlu huda, podobna davici ali gini, če je bila vročina velika, podobna legarju (tifusu), če je vnetica prešla na obisti itd. Tak otrok umre ali hitro ali pa boleha več mesecev na posledicah škrlatice, dokler končno ne umre. Za posledico škrlatice se smatra vne-



če treba, s samim hudičem.

Kakor rečeno, razprave glede zvišanja davka prostega zaslužka na 1600 kron so bile zelo burne in prav gotova stvar je, če ne bi bili v zbornici socialistični poslanci, bi bilo ostalo pri starem. Naši sodruzi poslanci so se izkazali kot spretni taktiki in so tvorili nekako gonilno kolo, kateremu so se meščanski poslanci, dasi s kislim obrazom, končno le morali vdati.

Iz nastopne razpredelnice, oziroma lestvice, je natančno razvidno, koliko se bo od gotovega letnega zaslužka (dohodkov) plačevalo osebnega davka, koliko se bo plačevalo od sedaj naprej in koliko znaša povišani davek:

Znesek dohodkov				
od kron	do vsehvi kron	stari davek	novi davek	povišanje
1600	1700	13.60	13.60	—
1700	1800	15.20	15.20	—
1800	1900	16.80	17.00	0.20
1900	2000	18.40	18.70	0.30
2000	2200	20.00	20.40	0.40
2200	2400	24.00	24.40	0.40
2400	2600	28.00	28.50	0.50
2600	2800	32.00	32.60	0.60
2800	3000	36.00	36.70	0.70
3000	3200	40.00	40.80	0.80
3200	3400	44.00	44.90	0.90
3400	3600	48.00	49.00	1.00
3600	3800	52.00	55.10	1.10
3800	4000	56.00	61.30	1.30
4000	4400	68.00	69.50	1.50
4400	4800	78.00	79.50	1.50
4800	5200	88.00	90.00	2.00
5200	5600	98.00	100.50	2.50
5600	6000	110.00	112.50	2.50
6000	6600	124.00	127.00	3.00
6600	7200	142.00	145.50	3.50
7200	7800	160.00	164.00	4.00
7800	8400	180.00	184.50	4.50
8400	9200	202.00	207.00	5.00
9200	10000	228.00	234.00	6.00

(Vsekakor pomeni nova ureditev osebne dohodarine za delavce precejšnje olajšavo. Rudarji na primer so morali začeti že z 1200 kronami letnega zaslužka plačevati davek, to sedaj odpade, začel bo plačevati osebno dohodarino šele tisti, ki zasluži na leto več kakor 1600 kron. Od 1600 kron do 1800 kron bo ostalo pri starem in šele tisti, ki zasluži 1800 do 2000 kron, bo plačeval 20 vinarjev več kakor prej. Novi povišani davek se, kakor je videti, zelo mirno stopnjuje. Sicer pa je ureditev popolnoma pravična, tisti ki ima malo zaslužka, ne bo plačeval nič, tisti pa, ki ima več dohodkov, bo plačeval več.)

Sicer bi pa ostalo pri starem, če bi šlo po volji nemških in slovenskih klerikalcev, to naj si rudarji zapomnijo in potem, kadar pridejo ti »prijatelji« delavcev med nje agitirajo za kako njihovo trapasto organizacijo ali pa za kake volitve, naj jih poženo k vragu.

## Gospodarski pregled.

### Produkcija premoga v Avstriji za mesec november 1913.

Ministrstvo za javna dela objavlja poročilo o produkciji premoga v Avstriji za mesec november 1913, ki v primeri s produkcijo istega meseca leta 1912 izkazuje sledeče številke:

#### Kamniti premog:

okrožja (reviri)	sirovi premog		
	sirovi premog	briketi	koks
meterskih stotov			
Ostrava-Karvin . . . . .	7,940.628	38.413	2,121.671
Rosice-Oslavany . . . . .	415.800	71.000	72.791
Kladno-Slany . . . . .	2,154.123	—	—
Plzen-Stibro . . . . .	1,134.290	39.671	—
Zaclér-Svatonovice . . . . .	385.743	—	8.526
Galicia . . . . .	1,701.187	—	—
Ostale premogovnike . . . . .	111.952	—	—
Skupno v nov. 1913	13,843.723	149.084	2,202.988
Skupno v nov. 1912	13,388.678	126.943	2,005.106
Od januarja do konca novembra 1913 . . . . .	150,194.880	1,846.872	23,588.276
Od januarja do konca novembra 1912 . . . . .	143,245.437	1,449.257	21,205.506

tica in gnojenje v ušesih, vnetje pljuč, sapnika, mrenice, tudi hromost in občna slabost itd.

Škrlatica je torej po svojem značaju različna, a vselej je treba na njo paziti in druge pred okuženjem varovati.

Prvi pogoj, da se bolezen ne razširi, je osamljenje bolnika. Tu navadno nespametni reče: »To je vse nič, kje pa jo potem prvi dobi?« Tu se ne gre za to, kako je bolezen pri prvem bolniku nastala, temveč zato, da se ona ne zanese med druge, kar se le s tem doseže, da k takemu bolniku nikdo drug ne zahaja, nego samo tisti, ki mu streže, a tudi ta naj ne hodi med druge ljudi. To je sicer težavno a neobhodno potrebno.

Tistim pa, ki navadno zdravniku pod brk zabrusijo: »Kje pa prvi bolezen dobi?« bodi povedano, da je več vzrokov, ki povzročijo take bolezni, največ pa je temu kriva nesnaga po hišah. V Slovenskih goricah, v ljutomerskem, v mariborskem, ptujskem in radgonskem okraju so nalezljive bolezni jako redke; kajti ti ljudje gojijo snago, sobe si vsako leto belijo z apnom, ki uničuje in zamori vse glivice po stenah, iz katerih se bolezen izcimi. Po mnogih hišah laškega, šmarskega in še več drugih okrajev pa ne vedo ničesar o vsakoletnem beljenju stanovanj. Pujsek, kokoš in piščeta pri-

### Rjavi premog:

Mostec-Teplice-Kumotava	14,792.972	2.531	—
Falknov-Loket-Karlovi vari	3,460.020	209.582	—
Wolfsegg-Thomasrot . . . . .	316.477	—	—
Ljubno . . . . .	753.004	—	—
Vojstberg-Köflach . . . . .	625.236	—	—
Trbovlje-Zagorje . . . . .	940.100	—	—
Istra-Dalmacija . . . . .	185.033	—	—
Galicia-Bukovina . . . . .	30.293	—	—
Ostali premogovniki v čeških deželah . . . . .	299.236	—	—
Ostali premogovniki v planinskih deželah . . . . .	784.569	9.370	—
Skupno v nov. 1913	22,186.940	221.433	—
Skupno v nov. 1912	23,643.602	233.601	—
Od januarja do konca novembra 1913 . . . . .	252,534.704	2,207.588	—
Od januarja do konca novembra 1912 . . . . .	242,194.972	2,230.362	—

Množina nakopanega kamnitega premoga je potemtakem v mesecu novembru 1913 napram istemu mesecu prejšnjega leta znašala več za 445.045 meterskih stotov, istotako je v tem razdobju poskočila produkcija briket napravljenih iz kamnitega premoga za 22.141, ter produkcija koks iz istega premoga za 197.882 meterskih stotov. V celoti je množina pridobljenega kamnitega premoga v 11. mesecih leta 1913 prekašala ono 11 mesecev leta 1912 pridobljeno, za 6,949.443 meterskih stotov, produkcija briket za 397.615 in koks za 2,382.770 meterskih stotov.

Dasi je produkcija rujavega premoga od januarja do konca novembra 1913 v celoti prekašala produkcijo za isto razdobje leta 1912 za 10,339.732 meterskih stotov, je produkcija briket rujavega premoga za isti čas leta 1912 nazadovala za 22.774 meterskih stotov. Množina nakopanega rujavega premoga meseca novembra 1913 je v primeri istega meseca leta 1912 za 1,456.662 meterskih stotov istotako nazadovala. Nazadovala je v tem razdobju za 12.168 meterskih stotov tudi produkcija rujavo premogovnih briket.

Sodeč po splošni produkciji rujavega premoga in izdelkov iz njega, kakor se kaže za mesec november 1913, jasno opažamo obrise industrijalne krize, katera se je začela občutno pojavljati že tudi v produkciji rujavega premoga.

#### Produkcija zlata.

Produkcija zlata celega sveta je po ameriškanskih statističnih podatkih leta 1912 bila vredna 474,333.258 dolarjev, leta 1911 je bila znatno manjša, znašala je 459,377.300 dolarjev. Naraščanje produkcije pripada skoro izključno le na Afriko. K celotni vrednosti je prispeval: Transvaal 188,599.260 (l. 1911. 170,059.273) dolarjev, Rhodesija 13,166.230 (leta 1911 12,986.000) dolarjev, Zapadna Afrika 7,386.086 (leta 1911 5,197.488) dolarjev, Združene države severne Amerike 93,451.500 (leta 1911 96,890.000) dolarjev, Mehika 22,500.000 (24,880.000) dolarjev, Kanada 12,559.288 (9,762.100) dolarjev, Sibirija v Rusiji 27,635.500 (32,154.600) dolarjev, Angl. Indija 12,115.162 (11,054.100) dolarjev, Japonska 7,165.000 (6,896.900) dolarjev; Južna Amerika 12,425.000 (10,421.800) dolarjev.

#### Užitinski davek.

Užitinski davek v Avstriji je leta 1910 vrgel 406,190.000 K. Dalo je: žganje 97.680, vino in mošt 14.289, pivo 80.647, meso 17.507 in sladkor 162.235 kron. Sploh pa je vsak prebivalec tega davka plačal v tem letu povprečno 14 kron in 21 vinarjev.

#### Državni dolgovi.

V zadnjih dnevih je kontrolna komisija, ki nadzoruje upravo državnih dolgov izdala pregled stanja avstrijskih državnih dolgov, ki obsega podatke do konca junija 1913. Po teh po-

datkih znašajo avstrijski državni dolgovi nič več in nič manj kakor 12 milijard 604 milijone 067 tisoč 939 kron. Naravno, da so tudi obresti, ki jih mora naša država za te grozne dolgove plačevati naravnost velikanske, znašajo vsako leto 499,438.742 kron. Velik del davkov, ki jih morajo avstrijski davkoplačevalci plačevati mora torej vsako leto čisto neplodno v žrelo raznih bank. Davkoplačevalci kot taki posebno pa rudarji niso blagoslova ogromnih dolgov katere so razne avstrijske vlade potom najetja posojil »nasekale«, občutili prav nič, večinoma je romalo vse v brezno neproduktivnega militarizma in njegovih parazitov. Avstrijskemu delavstvu pa se pojavlja »blagoslov« takega gospodarstva v obliki čim dalje tem višjih davkov in draginje.

#### Državni premogovniki.

Dosedaj je država ne glede na druge rudnike kakor na primer onega za živo srebro v Idriji lastnica sledečih premogovnikov za rjavi premog in sicer poseduje v okolici Mosteca: jame »Julijus II., III., V. in VI.«, Jama »Hedvika« pri Ervjenicah in še nedvignjeni skladi rjavega premoga pri Kamvranih na Češkem so istotako državna last. Število državnih premogovnikov se bo sedaj pomnožilo. V več krajih okoli Bilina, kjer so že dalje časa vrtali, so pri iskanju zasledili močne plasti premoga ter bo uprava državnih rudnikov tamkaj otvorila več novih jam. Delo se bo gotovo dobro izplačalo, ker so železniške zveze s tem krajem zelo ugodne.

## Ali je rudniški podjetnik za nezgode odgovoren?

Svoječasno je v premogovniku Montanske alpske družbe v Fonsdorfu ponesrečil rudar Jurij Radler, in je ti nezgodi sledila jako zanimiva razprava pred sodiščem, ki so razmislili o tem, ali je Montanska alpska družba, ki jo bomo na kratko imenovali »Alpinko«, za nezgodo odgovorna plačati prizadetemu rudarju primerno odškodnino ali ne. Zadeva, za katero gre, je sledeča:

Dne 9. maja 1912 je ponesrečil rudar Jurij Radler na ta način, da je zdirjal vozič (cicke), ki se ga rabi za uvaževanje jamskega lesa v jame, po zavorni progi (Giesenk) vodeči v jamo in je spodaj na vzhodu vposlenega Radlerja prijel. Razume se, da je vozič Radlerja hudo poškodoval, med drugim mu je zlomil tudi kost v desnem stegnu. Rudar Radler je zahteval, da mu Alpinka plača za utrpljeno nezgodo in sicer: za prestane bolečine 10.000 kron in vsakomesečno redno rento v znesku 80 kron. Svojo zahtevo je utemeljeval s tem, češ, da klada (Schlagbaum) oziroma varnostna naprava, ki se nahaja na začetku zavorne proge zgoraj, ni pravilno funkcionirala, kar je povzročilo, da je vozič zdirjal navzdol. Ker pa je za take nedostatke odgovoren podjetnik, v tem slučaju Alpinka, je, tako je popolnoma pravilno dejal, družba dolžna plačati, kajti krivda, da se je nezgoda pripetila zadene podjetnika.

In kakor po navadi, kadar se gre za to, da podjetnik plača delavcu odškodnino, se je plačilu uprla tudi milijonarska Alpinka. Prišla je torej stvar pred sodišče. Prva tozadevna obravnava vršila se je pred okrožnim sodiščem v Ljubnu. Ker pa je okrožno sodišče v Ljubnem Alpinko oprostilo, je sodr. dr. Eisler, ki je zastopal Radlerja vložil priziv na višje deželno nadsodišče v Gradcu. Višje deželno nadsodišče v Gradcu pa je bilo družega mnenja, kakor pa

hajajo pogosto v sobo iskat drobtin in odpadkov pod mizo in po koteh. Okna se redko odpirajo, po sobah je zaprt zaduhli nečisti zrak, slama v posteljah se redko menja, za stenami škrlablajo miši, po koteh predejo pajki, po tleh se sprehajajo ščurki. Ni torej čudo, če se v stelah naredi mičkene glivice, ki so nositeljice in roditeljice mnogih bolezni. V minuli zimi je razsajala davica, ker se niso sobe zračile, jedva je ta minula, se je pojavila že v večjem številu škrlatica. Tudi druga leta se je vršila griža, davica ošpice, bleki itd. druga za drugo.

Prvi in glavni pogoj zdravja je snažnost in zračnost v stanovanjih. Pridna gospodinja ne more strpeti nereda in nesnage v hiši. Kakor je grd in ostuden tvoj obraz, če nisi umil, enako je grda in ostudna tvoja soba, če ni v nji redu in snažnosti. Snažna soba je vsečna vsakomur; ona je pravo ogledalo pridnega dekleta, skrbne gospodinjice.

Skrbni in pametni stariši goje doma v svojih otrocih v dejanju čut redu, snažnosti in lepote. Kar je redno in snažno, to je našim očem lepo, a zdravju in življenju koristno. Starišem priskoči na pomoč šola, ki vzbuja in goji ta čut v vseh učencih, ona kaže to tudi v dejanju. V šoli je vsaka reč na svojem mestu, je vse redno in snažno. Ona pa tudi neprene-

homa uči učence snažnosti in redu. Njen nauk obrodi le tedaj dober sad, če dom šolo podpira. Čut snažnosti se mora tako rekoč od staršev podedovati, šola pa ta čut povišuje in množi, kar se ne godi skokoma, temveč korakoma, od roda do roda. Ko bodo vsi ljudje prešinjani s čutom snažnosti, tedaj ne bodo mogle nalezljive bolezni najti vsečne svoje zalege, zamorjen bode glavni njihov vzrok. Na Nizozemskem imajo snažne hiše in sobe, podobnih nalezljivih bolezni tam ne poznajo.

V šolah se vedno naglašajo snažnost in se opozarja na zle posledice nesnažnosti. Seme sejalecvo pada navadno na rodovitna tla, to seme vskali, a nered in nesnažnost doma pa zaduše nežno klico v otrokovem srcu. Navada in razvada ste močnejši, nego lepe besede. Otroci mora doma v dejanju izvrševati, česar se v šoli uči. Doma se nauku postavi trdno dno, v šoli pa čeden stan.

Gojimo in cenimo torej snažnost bolj nego doslej in spoznavajmo, da je šola tudi iz tega stališča velika dobrotnica človeštva. Podpirajmo jo in gojimo z njo vred v svojih otrocih čut snažnosti!

Nalezljive bolezni nadzoruje politična oblast. Vsakdo je dolžan nalezljivo bolezen v svoji hiši naznaniti vso zadevo c. kr. okrajne-



okrožno sodišče v Ljubnu. Alpino je obsodilo, ne sicer za celotno zahtevo, vendar pa v plačilo 3000 kron za prestane bolečine in 50 kron redne mesečne rente. V utemeljivi obsodbi je višje deželno nadsodišče povdarjalo, da je prišlo do prepričanja, da varnostna naprava takrat, ko se je nesreča pripetila res ni bila v redu, in pa, da dokazuje resničnost tega mnenja tudi okrožnica, katero je, takoj po nesreči izdal rudniški urad v Ljubnu in v kateri je zaukazal, da se mora dotična varnostna naprava nemudoma popraviti. Končno je višje deželno nadsodišče tudi izreklo, da se ne more jemati v poštev vedno le čisto tehnično stran, temveč da je treba upoštevati tudi druge zelo važne okoliščine.

Kdo bi mislil, da je bila stvar s tem končana in da je Alpska enostavno plačala, kar ji je sodišče prisodilo, ta bi se motil. Alpska je šla in je potom svojega pravnega zastopnika vložila proti razsodbi višjedeželnega nadsodišča v Gradcu priziv na najvišji sodni dvor na Dunaju. Najvišji sodni dvor je zahteval Alpske po reviziji pravoreka graškega nadsodišča res tudi ugodil. Razsodbo, ki se je glasila v prilog pohabljenega rudarja, je razveljavil in zaukazal, da mora graško nadsodišče izvršiti novo preiskavo in novo razpravo.

Kot razloge za ta svoj sklep najvišji sodni dvor navaja: češ, potom izvedenca nadkomisarja rudniškega urada v Ljubnu je bilo dokazano, da je dotična varstvena naprava popolnoma zadostovala! Kako je najvišji sodni dvor prišel do tega salomonskega nazora, to menda vedo samo bogovi. Gotovo pa je, da je najvišji sodni dvor okrožnico, potom katere je po nesreči rudniški urad v Ljubnu zaukazal, pomanjkljivo varstveno napravo popraviti popolnoma prezrl (!), na katero se je graško nadsodišče v glavnem opiralo. Gospodom pri najvišjem sodnem dvoru ni prišlo (morda tudi ni hotelo priti) na misel vprašanje, zakaj je po nesreči prišel rudniški urad s svojim ukazom zaradi poprave. Tudi drugače je najvišji sodni dvor bil mnenja, da Alpsko ne zadene nobena krivda, in sicer zaradi tega ne, ker se na tem kraju dosedaj še ni zgodila nobena nezgoda!

Pri deželnem nadsodišču v Gradcu se je torej vršila nova razprava in kaj je prišlo ven? Deželno nadsodišče se je udarilo po zobeh tako, da se je iz cele stvari izcimilo nekaj popolnoma drugega, nekaj takega, kar je v dijamentralnem nasprotju s lastnim njegovim pravorekom. Svojo prvotno in sicer pravilno razsodbo je enostavno vrglo v koš in je Alpsko oprostito!!

Za oprostitev Alpske so bila za graško nadsodišče merodajna mnenja izvedencev, in sicer mnenje nadkomisarja rudniškega urada v Ljubnu Pavla Paso, ter mnenje rudniškega nadkomisarja v pokoju in privatnega docenta dr. Feliksa Bussona. Kar sta ta dva modrijana kot izvedenca izpovedala in kako je graško nadsodišče zavrnilo delavčeve zahteve utemeljevalo, bomo povedali prihodnjic.

## C. in kr. konsul kot agent, ki nabira stavkolomce.

V premogovnikih v Colorado (severna Amerika) stavka 12.000 rudarjev. Dne 21. septembra 1913 se je na avtomobilu pripeljal v Valdez avstrijski konzul baron Švegel, kjer se je nenadoma pojavil v sredini stavkujočih, med katerimi se nahaja tudi kakih 4 do 5 tisoč avstrijskih državljanov. V začudenje vseh stav-

mu glavarstvu. A tudi župnijski urad, šolska vodstva, zdravniki, mrliški ogledniki in žandarji so dolžni take bolezn nemudoma naznaniti. Med preprostim ljudstvom se navadno sliši: »Glavarstvo ne more bolezn zabraniti, ker jo je Bog dal!« Takim odgovarjamo: »Bog je dal človeku pamet, da si sam iznajde pota in sredstva, kako se nesreče varovati, oziroma jo omejiti.«

Dobro se spominjamo zgodovinskih poročil, ki nam popisujejo, kako so po Evropi v prejšnjih časih morale kužne bolezni, kakor kolera itd., da so izumrle cele vasi, kako se je bolezen naglo širila od dežele do dežele, ker politične oblasti niso imele moči jo zadržati v kraju, kjer je nastala, kajti med prebivalstvom ni bilo redu. Dandanes se skrbno zapirajo meje, se ustavljajo ladje in se razkužijo vsi potniki, predno stopijo iz sumljive ladje na suho, da ne zanesejo kužne bolezni iz kraja v kraj; zato pa tudi kuga dandanes po deželah trumoma razsajati ne more. Enako se omejuje manjše kužne bolezni, kakor: davica, škrlatica, griža itd., če store ljudje svojo dolžnost s podpiranjem in izvrševanjem oblastvenih naredb. Nalezljive bolezni se lahko močno razširijo in postanejo za človeštvo veliko zlo, če se jim pravočasno ne zapre pot

kajočih je konzul pozval vse rudarje, ki so doma v Avstriji in na Ogrskem, naj se vrnejo na delo in ostanejo kot stavkolomci pri delu.

Svoj famozni poziv je še famoznejši avstrijski konzul utemeljeval s tem, češ, da ima organizacija samo 5000 dolarjev — kar je mimgrede rečeno, bila čisto navadna laž — premogkopna družba pa da ima denarja na milijone. In da postavi svojemu »čednemu« namenu krono na glavo se je poleg tega še skliceval na neko pismo avstrijskega cesarja Franca Jožefa, s katerim ta baže avstrijskim državljanom stavkati prepoveduje!

Ta brezprimerni nastop avstrijskega konzula, kar je na vse zadnje razumljivo, je povzročil med stavkajočimi rudarji tako razburjenje, da se je po izpovedbi verodostojnih prič gospod c. in kr. avstrijski konzul imel edino le zahvaliti preudarnim delavskim zaupnikom, ki so posegli vmes, ker bi drugače razkačeni rudarji bili gospoda barona čisto gotovo linčali.

Kot dokaz za to, kar o tem konzulu trdimo, navajamo eno izmed izjav, kakor so jo trije avstrijski državljan pod prisego pred javnim notarjem v ti zadevi podali. Glasi se:

Država Kolorado.  
Grofija Las Animas.

Affidavit.

Luka Glacer, polnoleten, pod prisego izjavlja sledeče:

Dne 21. septembra 1913 je bilo moje bivališče v Valdezu, ki se nahaja v grofiji Las Animas, koder sem skupno z Jožef Tomšičem in poleg še mnogih drugih avstrijskih državljanov delal kot rudar v premogovnih jamah družbe »Coal Fuel and Iron Company«. Ta dan prišel je med nas neki Švegel, ki je avstro-ogrski konzul in nagovarjal celo vrsto avstro-ogrskih državljanov, med katerimi sem se nahajal tudi jaz naj ne stavkajo, temveč naj ostanejo pri delu. Dejal jima je, da jih bo družba ščitila, da strokovna organizacija itak nima nobenega denarja, družba pa da ima denarja na milijone. Končno je tudi dejal, da mu je avstro-ogrski cesar sporočil naj svoje rojake pozove naj ne stavkajo in da ima v to svrhu tozadevne cesarjeve papirje ter pisma.

Podpis: Luka Glacer.

Pod prisego izpovedal in podpisal v moji navzočnosti dne 21. septembra 1913. — Moje naročilo velja do 28. aprila 1914.

Francis M. Tipton, javni notar.

Druga izjava, ki jo je ravno tako pod prisego podal drugi delavec po priimku Tomšič, se glasi slično gori navedeni. Neki tretji delavec po imenu Jože Šain iz Morley-a v ravno isti grofiji pripoveduje isto. Po njegovi izpovedbi je omenjeni konzul naročil nekemu delovodji, naj pokliče Avstrijce in Ogre in ko so prišli, jim je ravno tako prigovarjal, kakor je to storil drugod. Kot dodatek je Šain še povedal, da je konzula prosil pomoči, ker je pri neki rudniški katastrofi izgubil nogo in ni dobil nobene odškodnine. Konzul mu je sicer obljubil, da se zanj zavzame, ampak slišal in videl konzula potem ni nikoli več.

To so dejstva, ki se jih je iz Amerike sporočilo naši Uniji. Potem takem je torej dognano:

1. Da avstro - ogrski konzul najema stavkolomce za ameriške kapitaliste;

2. Da je delavce, kojih interese je dolžan varovati, glede moči strokovne organizacije, ki edina zamore položaj delavcev povzdigniti, namenoma napačno poučeval;

3. Da se je pri vsem tem predrznil sklicevati se na neki cesarjev nalog.

Radovedni smo, če bo naš minister za zunanje stvari, kateremu se je stvar naznanila, barona Švegla poučil, da ga avstro - ogrski davkoplachevalci za to ne plačujejo, da bi varovali ameriške kapitaliste, ampak da ga plačujejo za to, da varuje avstro - ogrske državljanke, ki v Ameriki delajo.

## Iz rudarskih zadrug.

Krajevni delavski odbor v Idriji je imel dne 14. januarja sejo, na kateri je rešil nekatere za idrijsko delavstvo zelo važne zadeve. V prvi vrsti se je odbor pridružil neki pritožbi glede premikovanja, ter je sklenil prošnjo na c. kr. rudniško ravnateljstvo za končno ureditev tega vprašanja, da bo v bodoče takim pritožbam odvzeta podlaga. Krajevni delavski odbor se je na ti seji pečal tudi v vprašanem brezposelnosti in je v prepričanju, da je brezposelnosti le na ta način mogoče priti v okom, če rudniška uprava sprejme čim več zlasti mlajših fantov v delo, sklenil predlagati, naj c. kr. rudniško ravnateljstvo sprejme čim več več ko mogoče mladih fantov in sicer v prvi vrsti le sinovi rudarjev v delo. Dne 11. januarja t. l. se je v Idriji vršil javen društveni shod rudarjev, ki je sklenil resolucijo, v kateri je izrekel željo, naj bi rudniška uprava ukrenila, da se umavilnica v gorenji jami pri »Antoniji« uredi tako, da se delavci res bodo mogli tudi umivati. V peči naj se kuri, kajti sedaj — pravi resolucija — ni v umivalnici vode in če je voda, tedaj je le mrzla, kar pri zimskem mrazu vsako umivanje onemogoča. Z ozirom na tozadevno resnično potrebo se krajevni odbor pridružuje resoluciji ter izreka prošnjo, da se umavilnica uredi čim preje tako, da bo odgovarjala potrebi, namreč, da bo v njej vladala potom kurjave primerna toplota in bodo prizadeti delavci imeli za umiva-

nje na razpolago potrebno toplo vodo. Toplota v umivalnici je tem bolj prebna, ker pridejo delavci iz jame razgreti.

Končno sklene krajevni del. odbor priporočiti c. kr. rudniškemu ravnateljstvu v skorajšnji rešitev nastopno piošnjo kovačev, posebno še, ker sedanja kovačnica ne odgovarja ne zdravstvenim in tudi ne policijskim predpisom. Prošnja oziroma spomenica se glasi:

Podpisani kovači c. kr. eraričnega rudnika v Idriji dovoljujejo si predlagati sl. lok. del. odboru nastopno

»spomenico«

z uljudno prošnjo, da jo slavnosti priporočilno predloži v rešitev sl. c. kr. rudniškemu ravnateljstvu v Idriji oziroma visokemu c. kr. ministrstvu za javna dela na Dunaju.

Podpisani kovači deloma v takozvani »stari kovačnici« v odbiralnici. Ta stavba se nahaja v takem stanu, da naravnost nasprotuje vsakim zdravstvenim predpisom in da smo mi kovači v njej izpostavljeni večni nevarnosti za svoje zdravje. Pred vsem je v nevarnosti naš vid, ker je celavni prostor vsled zadelanih (zacementiranih) in slepih oken preteman in si moramo pri delu brez potrebe preveč napenjati oči.

Pa tudi sicer je naša delavnica nezdruživa. Prostor (16 x 11 m) je premajhen za 11 delavcev. V njem stoji steber, kladivo z zračnim pritiskom, električni motor z vtikalom in 5 ognjev.

Ta prostor se ne da zračiti, ker se okna ne odpirajo. Vrh tega je prostor poln mrča od oglja, ker dimniki ne vlečejo. Vsled tega je v naši delavnici včasih tak vzduh, da bi se morali zadušiti, ako ne bi odprli vrat. Ko pa odpremo vrata, nastane prepah in nam piha ravno v hrbet; posledica hud revmatizem, ki smo se ga že skoro vsi nalezili.

Jednako škodljiva je za naš navada, da se prah v kovačnici pometa raz sten med delom in moramo ravno vsled tega toliko več prahu povziti.

V ednaki meri kot vid, naša pljuca in ves život trpi v tem prostoru tudi naš sluh. Ventilator za pihanje ognja je namreč popolnoma neprimeren, ker s premočnim bučanjem dela tak ropot, da smo včasih prav resno v strahu za svoj sluh.

Pa tudi sicer moramo opravljati dela, ki zahtevajo od nas preveč napora; tako n. pr. moramo mi goniti škarje, četudi so sednje napravljene za transmisijo, ker ni bilo nikdar jermena na njih.

Slednjic nimamo svoje umivalnice kakor drugi obrati.

Naše želje formuliramo v nastopnih točkah:

1. Naj se napravijo v kovačnici okna, ki se bodo dala odpirati, in s čistim steklom.

2. Naj se napravita oba vhoda v kovačnico tako, da ne bo prepiha, če se vrata odpro.

3. Naj se napravi električna ventilacija za zrak.

4. Naj se škarje gonijo z električno silo.

5. Naj se prah ometa raz stene med odmorom.

6. Naj se nam napravi lastna umivalnica ali določi prostor v kopalšču, ter da v ta namen vsako soboto pol ure prej prosto.

Predvsem pa prosimo, da bi si komisar, ki nadzira rudnik, če se izvršujejo zdravstveni predpisi, na podlagi te spomenice ogledal navedene nedostatke in temu ogledu privzel tudi enega ali več podpisanih kovačev.

V Idriji, dne 9. januarja 1914.

(Slede podpisi.)

## Dopisi.

Črno. Dne 6. januarja t. l. so imeli naši klerikalci zopet svoj veliki dan. V gostilno pri Drogeniku so sklicali nekaj shod, na katerem se je kot nekaka rešilna zvezda poleg domačega župnika pojavil tudi dr. Rožič iz Celovca. Župnik, ki je timgural kot prvi »govornik« se je to pot spravil z neko posebno slatsjo nad ženske. Dejal je med drugim tudi, da imajo ženske bolj mehko srce kakor pa moški. Mislil je pri tem nemara, da so ženske bolj pristopne njegovemu natolcevanju. Očividno se zanaša »gespud« na stari pregovor, da ženske imajo dolge lase, pamet pa kratko, kar pa ne drži vselej. Skliceval se je mož na sveto Elizabeto, cesarja Napoleona itd. Pozabil je samo klicati še svetega Duha, da bi osvetil pamet tistim ubogim na duhu, ki mu še sledo. Gospodu župniku tudi ni všeč, da se dandanes lotevajo ženske raznih poklicev, ker žena spada po njegovem mnenju v družino. Bravo, bravo gospod župnik, ampak prosimo vas le, da dopoveste kapitalističnim podjetnikom, med katere spadajo tudi do malega skoraj vsi cerkveni dostojanstveniki, naj moške delavce poštno plačajo, da bodo v stanu svoje žene in hčere preživljati. Cerkev sicer uči, da je pošten delavec vreden poštnega plačila, ampak ta nauk ravno na velikih posevstvih, tovarnah in rudnikih, ki so last posameznih visokih cerkvenih knezov, zelo hudo pesa! V teh podjetjih morajo poleg moža in žene delati običajno tudi še otroci, ker bi drugače vsi skupaj lakote poginili. Kako naj žena potem ostane v družini? Da bi se žene lotevale navadnih poklicev, ali pa da bi delavske žene in dekleta opravljale težka dela, recimo na primer pri rudnikih, iz samega veselja ali pa iz luksusa, tega gospod župnik menda sam ne bo verjel. Pitati delavke in delavce s takimi frazami ni na noben način umestno in tudi pošteno ni. Skliceval se je župnik tudi na pismo nekega velikaša, ki baže trdi, da še nobena ženska ni nicesar velikega, svetovno slavnega izvršila. Tisti, ki kaj takega pripoveduje ali piše, je čisto navaden tepec. Kaj naj stori ženska velikega, svetovno slavnega? Ali naj se morebiti postavi na celo armad, kakor na primer Aleksander, Cezar ali Napoleon? Cela vrsta odličnih žen naj se enostavno preze? Po našem skromnem mnenju vrši žena kot taka poklic, ki ga glede vzvišenosti sploh ni mogoče prekostiti. Sicer pa, če spada žena samo za zapeček, kje se je potem vzela na primer slavna francoska junakinja Jeane de Arc in druge svetnice, ki jih poveličuje in slavi cerkev? Človek bi po takem govorjenju kmalu dvomil nad resničnostjo, da se te cerkvene junakinje, ki so vsaj po naukih Rima svetovno-slavne sploh kual eksistirale! Kaj pa na primer vodiška Johanca, ki je z vednostjo ljubljanskega škofa in mnogih drugih cerkvenih oseb ter s pomočjo telecije krvi delala čudeže na ta način, da je v rimsko-katoliškem farovžu pred očmi župnika Žužeka v Vodichah markirala Kristusovo trpljenje? Ali ni to bil svetovno slavni čin, ki je zaslovel sicer kot — brezprimerni škandal po vsem svetu? Na tako primero sicer nismo mislili, ker pa se zdi našemu gospodu župniku umestno pitati ljudij na shodih z otrobi, za to naj ve, da niso vsi ljudje slepi. Če smo že pri Johanci, naj povemo še to-le: Klerikalci sedaj vpijejo, da je sleparka, dobro tudi mi ne pravimo, da tega imena ne zasluži, toda vprašati se je treba, kdo je bil večji slepar, ali Johanca, ali pa tisti, ki so jo sleparstva naučili, na sleparstvo napeljali in potem dejansko sleparstvo vedoma prikrivali? Johanca



je bila sicer obsojena, toda veliko več zapora bi bili zaslužili tisti, ki so Johanco na sleparjenje napeljali in jo potem kot orodje izrabljali v svoje sebične svrhe. In kdo so bili tisti ljudje? Bili so to katoliške redovnice, katoliški redovniki in katoliški duhovniki. Vsi ti so Johancino sleparijo žegnali, ker jim je prinašala cvenka in so računali na poznejše velike dohodke! In tako kakor je bil vodiški slučaj grda sleparija, tako je tudi grda sleparija vsa klerikalna organizacija, posebno pa ona, v kateri pravijo, da je delavska. Končno pa je gospod župnik še povdarjal, da je tista žena najslabša, ki izgubi vero. Tudi to ni nič drugega kakor fraza, ki jo imajo klerikalci, ki veri sami z raznimi stvarmi ala »Vodice« izpodkopavajo tal, vedno na jeziku. Za župnikom je nastopila, kakor že uvodoma rečeno, klerikalna zvezda iz Celovca nr. Rožič, ki je nekoč zapustil nehalno ljubljano in plava sedaj nad Celovcem, kjer razliva nad celim mestom silajne žarke svoje še sijajnejše bistroumnosti. Prišel je, da voši maloštevilnim zbranim ovčicam srečno novo leto. Sam pri sebi pa si je najbrže »vošil«, da bi ga župnik povabil v župnišče na dober prigrizek. Rekel je, da denarja ni prinesel nič. Mimogrede rečeno ga nihče za to ni vprašal, ker itak vsakdo ve, da klerikalni »dohtarji« ves denar, kjer ga je kaj dobiti, najraje sami pobašejo. Sicer pa je takoj priznal da sam ne ve kaj bi povedal. Končno pa se je vendar ojunčil in začel pripovedovati o delavski moči, katero vidi on v krščansko-socialni zvezi. Predno pa je izrekel to gorostasno oslarijo, pa je nekako patetično dejal, da pride danes s pravo barvo na dan! »Ta prava barva« pa je bila, da je premeleval stare obrabljene fraze in laži o socialistih, ki smo jih tolikokrat že slišali, da človeka ušesa boljijo. In to naj bo doktor?! Če bi pravil nekaj takega kak velenjski Zajec, tedaj ne bi se čudili, da pa prežvekuje stare in tisočkrat zavrnjene laži in fraze en doktor, mora pri vsakem pametnem delavcu vzbujati le pomilovanje. Če smatra gospod »doktor« nas črnske rudarje za tako zabite, da misli, da nam lahko obeši vsacega medveda na nos, tedaj mu že svetujemo, naj zahteva šolnino, ki jo je plačal za svoje študije nazaj. Od vsega začetka nam ni takoj padlo v glavo zakaj Rožič med drugim tudi na vse pretege hvali dr. Kreka. Povedal je, da je bil tudi ta že v Crni. To smo sicer že sami vedeli, ampak učeni doktor nam je to moral vseeno povedati. Po njegovem zatrdilu je dr. Krek oče krščansko-socialnega delavstva! mislimo pa, da je ta »oče« bolj »nezakonski«. Sicer pa naj vrag vzame takega delavskega očeta, ki je kot državni poslanec skozi dve leti zahajal k svoji Kamlici in se z njo zabaval, na mestu, da bi se udeleževal delovanja socialno-političnega odseka, kojega član je in koder se gre za socialno zavarovanje delavcev. Da, da lep svetnik je dr. Krek in z njim vred tudi vsi drugi klerikalni poslanci in »dohtarji«. V žezelcu ima dr. Rožič tudi tiskarske delavce, ki po njegovem »visokem« mnenju popolnoma neopravičeno stavkajo in gospodom tiskarniškim podjetnikom delajo hudo krivico! Lagal se je, da dobivajo tiskarski delavci po 60, 70, 80, 100 in celo do 400 kron tedenske plače! Zakaj mož ni povedal, da dobivajo kar po 1000 kron na teden? Prvič niti res ni, da so tiskarniški delavci stopili svojevoljno v stavko, temveč je res, da so jih tiskarniški podjetniki izprli. Kar pa se plače tiče je sicer res, da imajo tiskarski pomočniki nekoliko boljši zaslužek, kakor recimo na primer rudarji, ampak prepričani smo, da bodo tiskarski pomočniki polovico zaslužkov, ki jim jih je natvezil dr. Rožič radevolje prepustili njemu. Dalo bi se o ti stvari govoriti še zelo mnogo, toda za to smo mi »preneumnici«, da bi se s takim »resnicoljubnim« in »gšait« gospodom prerekali, posebno še to pot, ko je prišel »s ta pravo barvo na dan«. Proti koncu je skočil še v Dansko, Švedsko in Švico in ker se je nemara prepričal, da tam ni takih srboritih in hinavskih ter lažnijih klerikalcev kakor pri nas, je moral priznati, da so delavske organizacije močne. Pozabil pa je dostaviti da te močne delavske organizacije tamkaj niso klerikalne, temveč socialistične! Končno je gospod doktor še malo poagital za prihodnje volitve nakar je bilo klerikalnega humbuka konec.

**Crno.** Nedavno tega sta v Igerperku pri streljanju ponesrečila rudarja Linder in Perk. Za vžgati sta imela 16 streljav, izmed katerih pa se je k nesreči eden pred časom vnel. Linder, ki je že tekel proč je bil na hrbtu, Perk pa na glavi opasno poškodovan. Sreča je bila za nje, da sta se mogla še pravočasno oddaljiti predno je eksplodiralo ostalih 15 streljav.

**Leše.** Ko je stari grof Henkel pl. Donersmark pretečeno leto zapuščal Volšperk, kjer se je nahajal na poletenskem počitku, da se pada na drugo okrepčilo na jug, je takozvano nemško svobodomiselnost časopisje bilo iz sebe samega veselje, da stari gospod tako dobro izgleda. No, nemško-nacionalnim junakom, kojih »možati ponos pred knežjimi prestoli«, ki se je že zdavnaj izpremenil v hlapčevsko poniznost, se ne čudimo prav nič. Temu lažjaskemu časopisju, ki je vriskalo od samega veselja nad prekipevajočim zdravjem plemenite pijavke, ki se vozi iz enega letovišča v drugo in tamkaj okužuje zrak, pa niti na misel ni prišlo, da bi ob ti priliki vprašalo, kako se kaj godi tudi delavstvu starega dobro izgledajočega gospoda. Nemško-nacionalna gospoda, ki se drugače za delavstvom meče kadar potrebuje glasove, si glede razmer delavcev ne dela nikakih skrbi, ti lahko z družinami vred poginejo, glavna stvar je, da se številna grofovska družina vozi iz enega letovišča v drugo. Življenje take grofovske rodbine je res strašno naporno(!), da pa njenim članom ni treba trpeti pomankanja, skrbi cela vrsta priganjačev, katerih glavna naloga je, spreminjati ročno delo v denar, ki se potem steka v malhe od boga za zapravljanje izvoljenih(!) grofov. Pri tem seveda odpade tudi nekaj za pridne delavce in sicer toliko, da poteče nekaj let predno pri težkem delu poginejo. Da se to gotovo zgodi, za to skrbe gosposde tudi potom ravnania z delavci, ki je vse drugo, kakor pa človeško, ostalo že opravijo »lepe plače«, ki so običajno take, da bi jih sluga, ki gospodu grofu snaži devlje kot napolitno čisto gotovo zavrnil. Eden izmed najbolj vrednih slug svojega gospoda je čisto gotovo nadpaznik Ratka. Ta človek je v šikaniranju delavcev mojster, kakršnega ni izlepa dobiti. Pa dobroščeren je tudi tako, da bi najraje videl če bi delavci mogli živeti od samega zraka. Možna namreč ni prav nič sram plačevati kopačem, ki delajo v odkopih, koder vlada po 30 stopinj gorkote po 3 krome in nekaj vinarjev za ših! Izrecno pa še dotično partijo opozarja, da ne bo zaslužila skoraj nič, če bo delala samo po 6 ur. Dobrohotnost gospoda Ratke je torej kakor videti naravnost neprekosljiva in smo prepričani, da bo on dobil prvo ceno za humaniteto, kadar bo taka razpisana. Na vsak način pa si bo za malho gospoda grofa pridobil nevenljivih zaslug in upamo, da se mu bo njegov gospodar izkazal tudi hvaležnega s tem, da mu bo dal enkrat brco v tisti del telesa, na katerem se ponavadi sedi, kakor se to običajno dogaja. Pri 30 stopinjah vročine se nemara zdi gospodu grofu ravno prav kopati se kakih 20 minut

v kakem obrežnem morskem kopališču toda več kot 6 ur trdo delati je pri taki vročini nemogoče. In ker se v takem slučaju ne da zaslužiti potrebne plače, tedaj bi po našem skromnem mnenju bila dolžnost gospodov, da za take delovne kraje plačo (Geding) primerno povišajo. Nadalje je v izpopolnitev trpljenja zlasti še omeniti, da v vročih odkopih jamski delavci morajo pravašati neznanško žejo, posebno še, ker ni pravočasno poskrbljeno za potrebno pitno vodo in gredo posode za vodo iz jame šele potem, ko so delavci že nastopili ših. Jamskim tesarjem se ne godi tudi nič boljše. Pri partiji jamskih tesarjev pride na delavca 3 krome in 1 vinar plače, če pa gre prositi obratnega vodjo Staneka za povišanje, tedaj začne ta gospod nad delavci bodisi kričati kakor kak kravji pastir, ali pa začne tarnati, da gre trgovina s premogom slabo in da ima podjetje stalno zbugo. Ako pa si delavec dovoli kaj opomniti, podeli vsakemu »prijazen nasvet« naj gre drugam, če mu tukaj ne ugaja. Tako raynanje g. Staneka ima seveda dvojni namen, prvi si ohrani svojo avtoriteto, drugi pa onemogoči delavcem prihajati s kakimi pritožbami. Čedna navada omenjene dvojice je tudi ta, da silijo delavce prihajati na delo tudi ob nedeljah, da bi se dotična dela brez vseh zadržkov dala izvršiti tudi ob delavnikih. Gorje tistemu delavcu, ki ne pride, takoj mu od njegove itak bedne plače odtrgajo še eno krono globe. Tako postopanje je sicer čisto navadno izsiljevanje, ampak zdi se, da si slovita dvojica, Stanek in Ratka, smeta dovoliti vse. Morda se bo rudniški urad v Celovcu vsled stalnih pritožb vendarle enkrat ojunčil in napravil škandaloznemu gospodarstvu v laškem premogovniku konec. Prihodnje poletje se bo nemško-nacionalna svojat v svojem časopisju gotovo zopet veselila, da gospod grof dobro izgleda, naznanjala bo zopet z velikim »hura« in »heil« da si pojde po počitnicah počiti k morju, ampak za bedno rudarsko paro pod zemljo, ki bi jo zavoljo glasov pri raznih volitvah zvalili radi v svoj tabor, se hajlovska pakaža ne zmeni. Da se za nas ne zmeni in da je očitno na strani izkoriščevalcev, nas rudarje na Koroskem na vse zadnje ne boli, želeli pa bi le bilo, da nas ta sodrga pusti tudi takrat pri miru, kadar se ji gre za njene trapaste nacionalistične težnje in pri raznih volitvah. Dolžnost delavcev pa bodi, da se ne bodo zanašali na nikogar, niti na rudniški urad in celo ne morebiti na dobro voljo obratnega vodje, kajti poyosod jim preti sama prevara. Zanašati se smejo edinele na svojo lastno moč in na dobro izvedeno organizacijo.

**Ildrija.** Kar započnemo mi, hočejo po svoje izrabiti naši politični nasprotniki. Delavci naše strokovne organizacije so meseca novembra vložili na ministrstvo za javna dela in pri rudniškem ravnateljstvu v Ildriji pomensko izdelano prošnjo onih, ki niso pravilno uvrščeni v novi pravilnik. Rudarsko ravnateljstvo je na tozadevno vprašanje delegatov rud. zadruga tudi že odgovorilo, da je pravilna uvrstitvev v delu. Ali ravno te dni čujemo, da skuša sedaj, ko so spravili stvar že v tek delavci sami, idrijski deželni poslanec vtikati svoje prste vmes. Ako s tem išče med nami vpliva, je to zanj le izpričevalo, da ne pozna delavskih težnj. G. Gangla prav nič ne nadlegujemo, da bi se pečal z našimi zahtevami. Kdor ima resno voljo, izboljšati socialne razmere idrijskih rudarjev, naj pride med nas ter naj nas javno pouči, kako se imamo ravnati in mi mu bomo hvaležni. Razorano polje obdelovati pa ni umestno za moža, ki hoče biti odkrit v svojih čuvstvih do delavstva.

**Ildrija.** Pri volitvah v drugo skupino rudarske zadruga, ki so se pred kratkim vršile, so bili z velikanske večine glasov izvoljeni kandidati naših sodrugov. Klerikalni rogovileži so z največjim naporom spravili skupaj 60 do 113 glasov, dočim so naši sodrugi dobili od 319 do 410 glasov. Navzlic najpoglejši gonji in umazanih manipulacij je bil uspeh klerikalne klike zelo ničev. Kakor čujemo je klerikalna klika baje vložila proti volitvam priziv, tudi dobro, klerikalna garda bo vsaj za eno bliamažo bogatejša. O klerikalnih fintah pri teh volitvah se bomo še zmenili.

**Ljubno.** Rak rana, ki gloda na telesu naših slovenskih tovarišev v Ljubnu, namreč alkohol in potem nož, je pozročila že mnogo zla, pohujšanja in kar je najžalostnejše — veliko sramote poštenemu imenu slovenskih rudarjev. Vedno in vedno so vsled nespametnega in preoblega zavzivanja alkohola na dnevnem redu pretepi in nož! Posledica tega vsega pa je ponavadi bolnišnica in zapor. V svarilo za bodočnost naj služi nastopi slučaj klavernega junaštva.

Dne 24. septembra 1913 se je unel prepir med rudarjema Jakobom Medic in Beličem iz Seegrabna najpopreje v gostilni Hofer v Ljubnu. Tudi do resnega spopada v ti gostilni še ni prišlo. Belič se je na to v spremstvu svojih tovarišev Alojzija Soriča, Laznika in Miškota podal v eno zloglasnih pivotočev, katerih je na škodo rudarjev v Ljubnu vse polno, k »Roži«. Kmalu na to je se razvil eden izmed tistih pretepev, pri katerih igra nož glavno vlogo in s katerimi se mora sodišče tako pogostokrat pečati. Sunek z nožem je v splošnem pretepu dobil Sorič in Laznik. Posledica tega je bila, da je sodišče Medica obsodilo na šest mesecev težke ječe! In sedaj vprašamo, ali je tega treba bilo! Tako postopanje in tako življenje je zares več kot čudno. Torej najpoprej trdo garati, proti šikanam pri delu molčati, napram vsakemu priganjaču biti ponižen kakor polita kura, le sem in tja malo se pridrušiti, da je zaslužek slab, organizirati se ne, ker zato ne preostaja denarja (?) ampak s krvavo priganjem futrali birte, ki se potem iz njega norca brijejo in kadar jim je pustil denar, tudi ven vržejo, samega sebe zaživati s trupom - alkoholom, potem pa kazati korajžno in zdivjati kakor kaka zverina, nazadnje pa pri delu zopet stradati, tako življenje je pač vredno psa, ne pa človeka. Naši tovariši naj bi si vendar enkrat zapomnili, da je tisti, ki išče pretepev in se poslužuje noža, čisto navaden ničvredni šuft.

**Zagorje ob Savi.** Dne 21. januarja t. l. ponoči je umrl v Zagorju sodrug Anton Capuder v starosti 63 let. Bil je približno deset let že v pokouju. Bolehal pa je skoraj že eno leto na proletarski bolezn — sušici. Pokojni sodrug je bil eden od onih, ki so v začetku delavskega gibanja v Zagorju pretrpeli največje šikane od politične oblasti. V letu 1891., pri drugi stavki v Zagorju, so ga vrgli v zapor, izgnali z odgonskim vozom. Njegova družina pa je ostala v Zagorju. S tremi otroci se je mučila njegova žena, on pa je iskal dela po svetu, a ni ga mogel dobiti. Takratno orožništvo in politična oblast pa sta čuvala trboveljski družbi na Ljubo, da ni prišel rajni k svoji družini v Zagorje. Šele po večletnem boju se mu je zopet omogočilo, da je smel bivati v Zagorju. Bil je od prvega početka delavskega gibanja pa do smrti zvest pristaš socialno demokratične stranke in član strokovne rudarske organizacije. Pokopali so ga dne 24. januarja. Bodí mu zemljica lahka.

**Fonsdorf.** Dne 26. januarja t. l. je težko ponesrečil rudar Nikolaj Preis. V jami »Karl August« mu je na zavorni progi navzdol se pomikajoči protiutež prelomil

kosti obeh nog v spodnjem delu stegen. — Istega dne je kopaču Ivan Krüperju v zakupu (Verhau) zmečkalo prednji del leve roke.

**Trieben.** Skupina Unije rudarjev avstrijskih priredi splošni delavski ples, ki bo dne 14. februarja v dvorani gostilne g. Herwerthnerja v Triebenu. Morebitni čisti prebitek se bo porabil za izpopolnitev knjižnice in za v stiski se nahajajoče člane.

## Razne vesti.

**Krvavi drednot.** V soboto 17. m. m., je bil v Reki splavljen četrti avstroogrski drednot (»Szent Istvan«), ki se ga je zgradilo v reški ladjedelnici. Še predno je bila velikanska ladja dogotovljena, je že stala celo kopo človeških žrtve. Pri splavljanju pa se je zgodilo sledeče: ladjedelniški delavec, ki je imel nalogo, da spusti verigo sidra, je pri tem opravku ponesrečil. Veriga ga je zgrabila in delavec je padel v morje. Pri tem mu je zlomilo roko in nogo, ter je dobil tudi druge poškodbe. Če se je že pri splavljanju zgodila nezgoda, koliko nesreč je šele moralo biti pri gradbi! In res ni bilo dneva, da bi se ne bila pripetila kakšna nezgoda. Pri gradbi ladje je ponesrečilo 724 delavcev! 400 delavcev je bilo težko ranjenih 36 jih je postalo za delo nesposobnih in šest delavcev je bilo ubitih. Največ jih je padlo z odra. Pred nekaj tedni se je porušil trhel tram in je šest delavcev na mestu ubil. Drugi dan se je utrgala žična vrva in je udarila tri delavce ob tla. Nezgode so se od dne do dne množile. Vkljub odločnim protestom delavcev pa obrtno nadzorstvo ni hotelo posredovati. Končno je sklenil mestni stavbinski urad, da stori konec temu neznosnemu stanju, toda inženirjem se je zabranilo vstop na stavbišče z izgovorom, da se mora ladjo varovati pred špijoni! Drednot je torej v resnici bil zgrajen s krvjo. Kakor znano, je ta drednot ogrski delež na štirih ogromnih bojnih ladjah. Pravi se ogrski, toda v resnici pa to pomenja Manfreda Weissa. Ta gospod ima namreč monopol za dobavo vseh bojnih sredstev na Ogrskem, ki se jih tako lepo imenuje ogrski delež. V njegovi službi so ministri in v njegovem soldu delegatje. Ni torej čudno, da je v par letih nagrabil na stotine milijonov premoženja.

Našim rudarjem toplo priporočamo Kolinsko kavno primes, ki je najboljši kavni pridelek, kar gotovo lahko potrdi vsak, kdor jo rabi. Priporočamo Kolinsko kavno primes tudi kot izdelek domačega podjetja, Kolinske tovarne v Ljubljani. Zahtevajte v prodajalnah in v konsumnih društvih torej edino Kolinsko kavno primes, ki je izvrstno in pristno domače blago.

## LISTNICA UREDNIŠTVA.

Trbovlje: Prihodnjič.

**Rudarji, agitirajte med svojimi tovariši za pristop v strokovno organizacijo, in širite povsod »Rudarja« in »Zarjo«.**



**I. Jax & sin, Ljubljana**  
Dunajska cesta štev. 17  
priporoča svojo bogato zalogo  
**šivalnih strojev**

za rodbino in obrt.

**Stroji za pletenje**  
(Strickmaschinen).

**Pisalni stroji „Adler“**

**Vozna kolesa.**

Ceniki zastoj in franko.

